

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

LỄ HỘI XUỐNG ĐỒNG CỦA NGƯỜI CAO LAN
Ở QUANG YÊN, SÔNG LÔ, VĨNH PHÚC

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HOÁ
CHUYÊN NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

MÃ SỐ: 608

Sinh viên thực hiện : NGUYỄN THỊ THÚY QUỲNH, VHDT 15A

Giảng viên hướng dẫn : PGS.TS. TRẦN BÌNH

HÀ NỘI, 05-2013

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành Khóa luận tốt nghiệp “*Lễ hội xuống đồng của người Cao Lan ở Quang Yên, Sông Lô, Vĩnh Phúc*”, em đã nhận được rất nhiều sự giúp đỡ tận tình của các cơ quan, đồng bào dân tộc Cao Lan và sự chỉ bảo hướng dẫn tận tình của các thầy cô giáo.

Lời đầu tiên em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Vĩnh Phúc; Phòng Văn hóa Thông tin Thể thao huyện Sông Lô; Ủy ban nhân dân xã Quang Yên và đồng bào người Cao Lan; các thầy cô giáo trong Khoa Văn hóa dân tộc thiểu số; gia đình và bạn bè... đã tạo mọi điều kiện thuận lợi giúp em hoàn thành khóa luận này.

Đặc biệt, em xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới thầy PGS.TS Trần Bình. Với bước đầu tiếp cận nghiên cứu còn nghèo nàn về kiến thức và nghiệp vụ, thầy đã chỉ bảo tận tình, giúp đỡ em rất nhiều trong quá trình làm khóa luận.

Do còn nhiều hạn chế, khóa luận không tránh khỏi những thiếu sót. Kính mong nhận được sự đóng góp ý kiến của tất cả mọi người để khóa luận này được hoàn thiện.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2013

Sinh viên

Nguyễn Thị Thúy Quỳnh

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	5
2. Mục đích, mục tiêu.....	6
3. Lịch sử nghiên cứu.....	7
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	7
5. Phương pháp nghiên cứu.....	7
6. Đóng góp của đề tài.....	8
7. Bố cục của đề tài	8
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI CAO LAN Ở QUANG YÊN.....	9
1.1. Đặc điểm địa bàn cư trú	9
1.1.1. Đặc điểm tự nhiên	9
1.1.2. Đặc điểm kinh tế, xã hội	10
1.2. Tên gọi, nguồn gốc, lịch sử cư trú.....	11
1.3. Đặc điểm đời sống kinh tế, mưu sinh	14
1.4. Đặc điểm xã hội truyền thống	16
1.5. Đặc điểm văn hóa	17
1.5.1. Đặc điểm văn hóa vật chất.....	17
1.5.2. Đặc điểm văn hóa tinh thần.....	22
Tiểu kết chương 1.....	33
Chương 2: LỄ HỘI XUỐNG ĐỒNG TRONG XÃ HỘI TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI CAO LAN Ở QUANG YÊN	35
2.1 Một số khái niệm liên quan	35
2.2. Những đặc điểm chính của lễ hội xuống đồng của người Cao Lan ở Quang Yên	37
2.2.1. Nguồn gốc, tên gọi, thời gian và địa điểm tổ chức	37
2.2.2. Mục đích và đối tượng thờ cúng	39

2.2.3. Các nghi thức chính	41
2.2.4. Vai trò của lễ hội xuống đồng trong đời sống xã hội truyền thống ..	50
Tiểu kết chương 2.....	54
Chương 3: LỄ HỘI XUỐNG ĐỒNG CỦA NGƯỜI CAO LAN Ở QUANG YÊN HIỆN NAY.....	56
3.1. Những biến đổi của lễ hội xuống đồng hiện nay	56
3.1.1. Biến đổi nhận thức	56
3.1.2. Biến đổi nghi thức.....	58
3.1.3. Nguyên nhân của sự biến đổi.....	61
3.2. Vai trò của lễ hội xuống đồng hiện nay.....	64
3.2.1. Vai trò trong đời sống tâm linh.....	64
3.2.2. Vai trò trong đời sống văn hóa mới	65
3.2.3. Vai trò cổ kết, tuyên truyền.....	66
3.3. Bảo tồn, phát huy các giá trị của lễ hội xuống đồng ở Quang Yên .	67
3.3.1 Điều tra, nghiên cứu, xây dựng kế hoạch bảo tồn lễ hội	67
3.3.2 Nâng cao nhận thức cán bộ, nhân dân về giá trị lễ hội	68
3.3.3 Các biện pháp thực hiện cụ thể	68
Tiểu kết chương 3.....	72
KẾT LUẬN	73
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	76
PHỤ LỤC	77

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Là một nhu cầu không thể thiếu trong đời sống của mỗi dân tộc, cũng như các yếu tố văn hóa vật thể và phi vật thể khác, lễ hội thuộc giá trị văn hóa phi vật thể, lễ hội nhằm tăng cường cố kết cộng đồng, thể hiện sức mạnh trong lao động, trong chiến đấu và giáo dục truyền thống cha ông, là nơi giao tiếp với thần linh với mong muốn về một cuộc sống tốt đẹp, ấm no, hạnh phúc.

Lễ hội cổ truyền là một loại hình văn hóa, nó là nhu cầu không thể thiếu trong tư duy trong đời sống tinh thần của dân tộc nhất là trong xã hội nông nghiệp. Lễ hội hội tụ đầy đủ các yếu tố về tín ngưỡng, tôn giáo, phong tục tập quán, lễ nghi đạo đức và tính cộng đồng của từng tộc người. Vì vậy, lễ hội trở nên thiêng liêng và có sức hấp dẫn với đông đảo quần chúng nhân dân.

Kho tàng lễ hội Việt Nam vô cùng phong phú và đa dạng trong đó có sự đóng góp rất lớn của đồng bào các dân tộc thiểu số. Mỗi lễ hội của một tộc người mang bản sắc riêng hòa quyện nền văn hóa chung của dân tộc tạo sự đa dạng phong phú. Góp phần vào kho tàng lễ hội đó không thể không kể đến các lễ hội của người Cao Lan. Ai đã từng đến với lễ hội của người Cao Lan thì không thể quên được những nét đặc sắc trong phong tục, những trò chơi, điệu múa, tiếng trống tiếng khèn ngân vang đầy vui vẻ phấn chấn của họ. Đặc biệt với người Cao Lan ở xã Quang Yên, huyện Sông Lô, tỉnh Vĩnh Phúc, lễ hội còn là một dịp vui vẻ đưa mọi người đến gần nhau hơn, lễ hội gắn bó với đời người, là linh hồn của người dân. Một trong những lễ hội tiêu biểu đặc sắc đó ta phải kể đến lễ hội xuống đồng – Lồng Tùng (tiếng Cao Lan).

Về lễ hội của người Cao Lan cho đến nay cũng ít tài liệu đề cập tới đặc biệt là lễ hội xuống đồng. Theo tìm hiểu lễ hội xuống đồng hiện nay chỉ tồn tại ở một số làng bản chứ không hoàn toàn. Do vậy nguy cơ bị mai một là rất

lớn. Việc tìm hiểu rõ về giá trị và chức năng của lễ hội trong đời sống người Cao Lan và đưa ra những giải pháp bảo tồn là một việc làm rất cần thiết.

Lễ hội xuống đồng của dân tộc Cao Lan xã Quang Yên đã có từ nhiều năm nay, lễ hội đáp ứng nhu cầu tín ngưỡng, tâm linh, giải trí của đồng bào dân tộc Cao Lan. Song lễ hội đã bị gián đoạn trong một thời gian dài do chiến tranh và điều kiện lịch sử, kinh tế, nay đã được phục dựng lại từ năm 2007. Việc giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa đậm đà bản sắc dân tộc là mục tiêu là nhiệm vụ của Đảng và Nhà nước đồng thời cũng là trách nhiệm của địa phương tỉnh Vĩnh Phúc cũng như đồng bào dân tộc Cao Lan xã Quang Yên. Do vậy cần phải nghiên cứu xây dựng bảo tồn và phát triển lễ hội cũng như các giá trị văn hóa vật thể và phi vật thể của đồng bào dân tộc Cao Lan để góp phần giữ gìn và phát huy các giá trị văn hóa cổ truyền của tỉnh Vĩnh Phúc.

2. Mục đích, mục tiêu

Mục đích:

- Nâng cao hiệu quả, góp phần bảo tồn lễ hội xuống đồng của người Cao Lan ở Quang Yên

Mục tiêu:

- Nghiên cứu các cơ sở phát sinh và tồn tại của lễ hội để hiểu được nguồn gốc của lễ hội, lý do để lễ hội trường tồn với người Cao Lan đến ngày nay.

- Tìm hiểu các đặc điểm của lễ hội để thấy được nét đặc sắc văn hóa của người Cao Lan trong các nghi thức, nghi lễ, trò chơi, trò diễn...

- Tìm hiểu sự biến đổi của lễ hội, so với lễ hội truyền thống thì hiện nay có biến đổi gì và có phù hợp với thời đại không? Cần lưu giữ và bảo tồn những gì?

- Xác định vai trò, giá trị của lễ hội trong đời sống của đồng bào dân tộc Cao Lan nơi đây.

- Lựa chọn định hướng cho việc bảo tồn lễ hội thông qua những giải pháp cụ thể, thiết thực.

3. Lịch sử nghiên cứu

Nhìn chung các công trình nghiên cứu về người Cao Lan có rất nhiều song chủ yếu đi sâu nghiên cứu về nguồn gốc, quá trình di cư, tang ma, trang phục... của tộc người mà ít công trình nghiên cứu về lễ hội. Hàng năm vào thời điểm diễn ra lễ hội cũng đã có không ít những nhà nghiên cứu đi thực tế để hoàn thành bài nghiên cứu của mình nhưng chủ yếu vẫn là những nghiên cứu trong phạm vi hẹp. Vì vậy đây là công trình nghiên cứu góp phần tìm hiểu rõ được giá trị cũng như vai trò, ý nghĩa của lễ hội xuống đồng của đồng bào dân tộc Cao Lan ở xã Quang Yên, huyện Sông Lô, tỉnh Vĩnh Phúc.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng là lễ hội xuống đồng của người Cao Lan ở xã Quang Yên, huyện Sông Lô, tỉnh Vĩnh Phúc truyền thống và hiện đại, vai trò và ý nghĩa của nó trong đời sống cộng đồng người Cao Lan.

Phạm vi nghiên cứu được giới hạn trong lễ hội xuống đồng tại xã Quang Yên huyện Sông Lô tỉnh Vĩnh Phúc, từ năm 1980 đến nay.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để hoàn thành bài báo cáo, tôi đã sử dụng một số phương pháp nghiên cứu sau:

Phương pháp điền dã dân tộc học nhằm thu thập nguồn tư liệu thực tế tại địa phương, phỏng vấn, ghi chép, quan sát thực địa, nghiên cứu tư liệu và xử lý thông tin

Phương pháp miêu tả, phân tích, tổng hợp để xử lý tư liệu và biên soạn và rút ra nhận xét.

6. Đóng góp của đề tài

Cung cấp hệ thống tư liệu về lễ hội xuống đồng của người Cao Lan xã Quang Yên.

Kết quả của khóa luận có thể là tài liệu tham khảo cho cơ quan, cá nhân đang làm công tác quản lý văn hóa ở xã Quang Yên, Sông Lô, Vĩnh Phúc.

7. Bố cục của đề tài

Ngoài phần mở đầu, kết luận và phụ lục, nội dung chính của bài nghiên cứu được trình bày trong 3 chương:

Chương 1: Khái quát về người Cao Lan ở Quang Yên.

Chương 2: Lễ hội xuống đồng trong xã hội truyền thống của người Cao Lan ở Quang Yên

Chương 3: Lễ hội xuống đồng của người Cao Lan ở Quang Yên hiện nay

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Khổng Diễn – Trần Bình (chủ biên), *Dân tộc Sán chay ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội 2011
2. Trọng Đạt, *Giữ gìn giá trị văn hóa lễ hội*, Tạp chí xây dựng đời sống văn hóa, số 80 tháng 02/2009
3. Trần Bình, *Văn hóa mưu sinh của các dân tộc thiểu số vùng Đông Bắc Việt Nam*, Nxb Thời đại, Hà Nội 2011
4. Nguyễn Nam Tiến, *Về nguồn gốc và quá trình di cư của người Cao Lan – Sán Chí*, Tạp chí Dân tộc học, 1/1973
5. Nguyễn Nam Tiến, *Về mối quan hệ tộc người giữa hai nhóm Cao Lan – Sán Chí*, Tạp chí dân tộc học, 1/1972
6. Ngô Văn Trụ (chủ biên), *Dân ca Cao Lan ở Bắc Giang*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2010
7. Cao Đức Hải, *Một tư liệu quản lý lễ hội*. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội 2004
8. Nguyễn Thị Yên, *Lễ hội nàng hai của người Tày Cao Bằng*, Nxb Đại học quốc gia Hà Nội, 2010
9. Hồ Hoàng Hoa, *Lễ hội một nét đẹp trong sinh hoạt văn hóa cộng đồng*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội 1998
10. Viện Dân tộc học, *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội 1978
11. Lâm Quý, *Văn hóa Cao Lan*, NXB Khoa học xã hội, 2004
12. Lâm Quý, Phương Bằng, *Truyện cổ Cao Lan*. Tạp chí Văn hóa, 1983
13. Hoàng Lương, *Lễ hội truyền thống của các dân tộc thiểu số ở miền Bắc Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội 2005